

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

271

Zarządzanie finansami firm – teoria i praktyka

Tom 2

Redaktorzy naukowi

**Adam Kopiński, Tomasz Słoński,
Bożena Ryszawska**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Redaktorzy Wydawnictwa: Elżbieta Kozuchowska, Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-219-2 (całość)

ISBN 978-83-7695-227-7 t. 2

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Aneta Michalak: Wybrane aspekty finansowania inwestycji rozwojowych w branżach kapitałochłonnych	11
Grzegorz Mikołajewicz: Społeczna odpowiedzialność biznesu (CSR), etyka biznesu i wartości korporacyjne	23
Sebastian Moskal: Zastosowanie instrumentu <i>credit default swap</i> do szacowania stopy wolnej od ryzyka na potrzeby wyceny wartości przedsiębiorstwa	34
Krzysztof Możejko: Efektywność analizy portfelowej w zmiennych warunkach inwestycyjnych	47
Rafał Nagaj: Analysis of public finances in Poland and the EU during the financial/economic crisis in 2008-2010	60
Witold Niedzielski: Najem długoterminowy samochodów jako alternatywa dla leasingu. Studium przypadku	71
Jarosław Nowicki: Szacowanie stopy podatku dochodowego w wycenie przedsiębiorstw niebędących spółkami kapitałowymi	83
Józef Osoba, Marcin Czarnacki: Wykorzystanie <i>mezzanine capital</i> w zrównoważonym modelu struktury kapitału przedsiębiorstwa	92
Dorota Ostrowska: Sprawność zarządzania środkami finansowymi uczestników rynku emerytalnego w Polsce	107
Przemysław Panfil: Przyjmowanie przez ministra finansów środków w depozyt lub w zarządzanie. Wnioski <i>de lege lata</i>	118
Marek Pauka, Paweł Prędkiewicz: Zagadka dyskonta w wycenach zamkniętych funduszy inwestycyjnych z perspektywy inwestora	127
Agnieszka Piechocka-Kaluźna: Znaczenie współczynnika wypłacalności jako miernika bezpieczeństwa funkcjonowania banków komercyjnych ...	141
Katarzyna Prędkiewicz: Is it possible to measure a funding gap?	152
Katarzyna Prędkiewicz: Limity inwestycyjne funduszy <i>venture capitals</i> i aniołów biznesu	160
Katarzyna Prędkiewicz, Hanna Sikacz: Analiza płynności statycznej grup kapitałowych na przykładzie przemysłu metalowego	170
Anna Pyka: Zewnętrzne formy finansowania działalności operacyjnej oraz inwestycji w małych i średnich przedsiębiorstwach w okresie kryzysu gospodarczego	183
Anna Pyka: Motywy emisji „obligacji węglowych” jako specyficznych obligacji korporacyjnych opartych na świadczeniach niepieniężnych	193
Anna Rosa, Wojciech Rosa: The impact of seasonality on the level of working capital needs	203

Jerzy Różański, Jakub Marszałek: Struktura finansowania firm rodzinnych na przykładzie przedsiębiorstw regionu łódzkiego	215
Jerzy Różański, Dorota Starzyńska: Finansowe i pozafinansowe czynniki rozwoju przedsiębiorstw rodzinnych w regionie łódzkim	226
Józef Rudnicki: Can stock splits generate abnormal stock performance in post-crisis era? Evidence from the New York Stock Exchange.....	237
Włodzimierz Rudny: Model biznesu w procesie tworzenia wartości.....	248
Iwona Sajewska, Artur Stefański: Źródła finansowania wybranych przedsiębiorzeń w zakresie produkcji energii z zasobów odnawialnych w Polsce	259
Alicja Sekuła: Property revenues (PRS) and expenditures of local government units (LGUS) in Poland	270
Paweł Sekuła: Empiryczny test strategii fundamentalnej.....	280
Przemysław Siudak: Wpływ Wałbrzyskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej na sektor finansów publicznych	290
Tomasz Skica: Efektywność działania jednostek samorządu terytorialnego .	306
Michał Soliwoda: Rzeczowe aktywa trwałe a cykl inkasa należności, obrotu zapasami i regulowania zobowiązań	317
Dorota Starzyńska, Jakub Marszałek: Bariery finansowania firm rodzinnych na przykładzie przedsiębiorstw regionu łódzkiego	327
Wacława Starzyńska, Justyna Wiktorowicz: Czy zamówienia publiczne sprzyjają innowacyjności przedsiębiorstw?	336
Artur Stefański: Przepływy pieniężne z działalności operacyjnej spółek giełdowych a cena rynkowa akcji.....	346
Igor Styn: Zakres wykorzystania funduszy pomocowych w finansowaniu inwestycji w odnawialne źródła energii w Polsce w stosunku do potrzeb inwestycyjnych	355
Alina Szewc-Rogalska: Wykup akcji własnych przez spółki giełdowe jako forma dystrybucji wartości dla akcjonariuszy	365
Piotr Szkudlarek: Inwestycje operatorów telekomunikacyjnych jako czynnik ograniczania wykluczenia cyfrowego w Polsce.....	374
Aneta Szóstek: Nabywanie nieruchomości w Polsce przez inwestorów zagranicznych.....	383
Piotr Szymański: Propozycja nowego standardu wartości uwzględniającego koszty zewnętrzne	394
Tomasz Śpiewak: Kierunki modyfikacji metody Baumola zarządzania środkami pieniężnymi – model linii kredytowej.....	406
Beata Trzaskuś-Zak: Budowa modelu prognostycznego należności spłacanych terminowo metodą harmoniczną i metoda Kleina.....	418
Dariusz Urban: Państwowe fundusze majątkowe jako inwestor finansowy ..	434
Ewa Widz: Efektywność wyceny rynkowej kontraktów futures na kurs euro na GPW w Warszawie	443

Paweł Wnuczak: Stopa zwrotu z kapitałów własnych (ROE) jako jedna z podstawowych determinant kreacji wartości przedsiębiorstwa	454
Robert Wolański: Zakres wykorzystania preferencji podatkowych w podatku dochodowym przez małe i średnie przedsiębiorstwa.....	467
Justyna Zabawa: Zastosowanie metody AHP w procesie finansowania inwestycji w odnawialne źródła energii	475
Dariusz Zawadka: Aktywność funduszy <i>venture capital</i> w ramach alternatywnych systemów obrotu	488
Danuta Zawadzka, Ewa Szafraniec-Siluta: Samofinansowanie produkcji rolniczej a poziom aktywności inwestycyjnej towarowych gospodarstw rolnych – analiza porównawcza sytuacji w Polsce na tle Unii Europejskiej.....	498
Grzegorz Zimon: Zarządzanie zapasami w przedsiębiorstwach tworzących zintegrowany system dostaw	509
Aleksandra Zygmunt: Analiza płynności finansowej spółek giełdowych branży przemysłu spożywczego w Polsce.....	519

Summaries

Aneta Michalak: Chosen aspects of financing development investments in capital-consuming industries.....	22
Grzegorz Mikołajewicz: Corporate Social Responsibility (CSR), business ethics and corporate values.....	33
Sebastian Moskal: Application of credit default swap in order to estimate risk free rate in the process of company's valuation	46
Krzysztof Możejko: Effectiveness of portfolio analysis in variable conditions on capital markets	59
Rafał Nagaj: Analiza finansów publicznych w Polsce i Unii Europejskiej w czasie kryzysu finansowego i gospodarczego w latach 2008-2010.....	70
Witold Niedzielski: Long-term rent with fleet management as an alternative for lease of cars. Case study	82
Jarosław Nowicki: Estimating the income tax rate in valuation of other enterprises than limited liability or joint-stock companies	91
Józef Osoba, Marcin Czarnacki: The use of mezzanine capital in an equilibrium model of capital structure of an enterprise.....	106
Dorota Ostrowska: Quality management of the pension market participants' financial means in Poland.....	117
Przemysław Panfil: The rules of free funds transfer to the Minister of Finance in the deposit or management – attempt to assess	126
Marek Pauka, Paweł Prędkiewicz: Mystery of discount in valuations of closed-end funds from the investor's perspective	140

Agnieszka Piechocka-Kaluźna: The role of insolvency ratio in assessing safety and ability for continuance of commercial banks.....	151
Katarzyna Prędkiewicz: Czy można zbadać lukę finansową?	159
Katarzyna Prędkiewicz: Venture capital and business angels investment limits	169
Katarzyna Prędkiewicz, Hanna Sikacz: Analysis of static financial liquidity in capital groups on the example of metal industry	182
Anna Pyka: External forms of working-capital and capital-expenditure financing for small and medium-sized businesses in times of an economic crisis.....	192
Anna Pyka: The motives for issuing “coal bonds” as a specific corporate bonds based on non-financial benefits	202
Anna Rosa, Wojciech Rosa: Wpływ sezonowości na poziom kapitału obrotowego.....	214
Jerzy Różański, Jakub Marszałek: Family business financial structure analysis of the Łódź region companies.....	225
Jerzy Różański, Dorota Starzyńska: Financial and non-financial factors of family enterprise development in the Łódź region.....	236
Józef Rudnicki: Czy podział akcji może być źródłem ponadprzeciętnych stóp zwrotu w czasach po kryzysie 2007-2009? Przykład Nowojorskiej Giełdy Papierów Wartościowych.....	247
Włodzimierz Rudny: Business model in value creation process	258
Iwona Sajewska, Artur Stefański: Main sources of funding for production ventures energy from renewable resources in Poland	269
Alicja Sekuła: Dochody i wydatki majątkowe jednostek samorządu terytorialnego	279
Paweł Sekuła: Empirical test of fundamental strategy.....	289
Przemysław Siudak: The influence of “Invest-Park” – Wałbrzych Special Economic Zone on public finance sector	305
Tomasz Skica: Effectiveness of activities of local government units	316
Michał Soliwoda: Tangible fixed assets vs. receivables, turnover and payables conversion cycles	326
Dorota Starzyńska, Jakub Marszałek: Family business financing barriers analysis of the Łódź region companies.....	335
Wacława Starzyńska, Justyna Wiktorowicz: Can public procurement stimulate innovativeness of enterprises?	345
Artur Stefański: Operating cash flow of firms listed on stock exchange and the price of stocks	354
Igor Styn: The scope of aid funds use in financing investments in renewable energy in Poland in comparison to investment needs	364
Alina Szewc-Rogalska: Share repurchase by publicly listed companies as a form of value distribution for shareholders	373

Piotr Szkudlarek: Telecommunication operators' investments as a factor limiting the digital exclusion in Poland	382
Aneta Szóstek: Acquiring properties in Poland by foreign investors	393
Piotr Szymański: The idea of a new standard of value which takes into account the external costs.....	405
Tomasz Śpiewak: Directions of modifications of the Baumol cash management model – line of credit model.....	417
Beata Trzaskus-Żak: Construction of the prognostic model of paid-in-term receivables using the harmonic method and the Klein method.....	433
Dariusz Urban: Sovereign Wealth Funds as a financial investor	442
Ewa Widz: Efficiency of market valuation of euro futures on the Warsaw Stock Exchange.....	453
Paweł Wnuczak: Return on equity (ROE) as one of fundamental determinants of company's value creation	466
Robert Wolański: The scope of the use of tax expenditures in income tax for small and medium enterprises.....	474
Justyna Zabawa: The application of the AHP method in the process of financing renewable energy sources projects.....	487
Dariusz Zawadka: Venture Capital activity in alternative investment markets	497
Danuta Zawadzka, Ewa Szafraniec-Siluta: Self-financing of agricultural production vs. the level of commercial farms' investment activity – comparative analysis of the situation in Poland on the basis of the European Union	508
Grzegorz Zimon: Inventory management in enterprises creating an integrated supply system.....	518
Aleksandra Zygmunt: Financial liquidity analysis of quoted enterprises belonging to food industry in Poland	531

Agnieszka Piechocka-Kaluźna

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

ZNACZENIE WSPÓŁCZYNNIKA WYPŁACALNOŚCI JAKO MIERNIKA BEZPIECZEŃSTWA FUNKCJONOWANIA BANKÓW KOMERCYJNYCH

Streszczenie: Artykuł poświęcony został aspektowi współczynnika wypłacalności kalkulowanego przez banki komercyjne działające w Polsce. Opisano pokrótce historię powstania, pojęcie i istotę współczynnika wypłacalności. Autorka dokonała przeglądu wartości współczynników wypłacalności wybranych banków komercyjnych działających w Polsce i wskazała, że zarówno nadzór bankowy, jak i sami zarządzający bankami komercyjnymi dążą do sytuacji, gdy wskaźnik ten będzie jak najwyższy. W artykule wskazano jednak, że sama analiza wysokości współczynnika wypłacalności jako miernika bezpieczeństwa funkcjonowania banków komercyjnych jest niewystarczająca. Konieczne jest stosowanie dodatkowych mierników celem zobiektywizowania i uzupełnienia informacji o kondycji analizowanych banków, co jednak, ze względu na ograniczenia dotyczące objętości przekazywanych tekstów, nie może zostać ujęte w niniejszym opracowaniu.

Słowa kluczowe: współczynnik wypłacalności, bezpieczeństwo banków komercyjnych.

1. Wstęp

Bezpieczeństwo banków komercyjnych było istotne od początków ich istnienia. Każdy kolejny kryzys gospodarczy jest akceleratorem wprowadzania zmian mających na celu wzrost bezpieczeństwa tych ważnych dla gospodarki instytucji finansowych. W XXI wieku, w czasach gospodarki globalnej, globalne stają się także rozwiązania w zakresie określania poziomu bezpieczeństwa banków komercyjnych. Jednym z takich wskaźników, którego kalkulacja ma informować interesariuszy o kondycji banku, jest współczynnik wypłacalności. Celem artykułu jest próba odpowiedzi na pytanie, czy banki działające w Polsce dążą, przy poparciu instytucji nadzorczych, do maksymalizowania wartości współczynnika wypłacalności, a jeśli tak, to czy ta maksymalizacja jest czynnikiem wystarczającym do zagwarantowania bezpieczeństwa ich działania.

2. Bezpieczeństwo banków komercyjnych jako jednostek szczególnej wagi

Banki komercyjne są jednostkami szczególnymi. Ich miejsce i rola w systemie bankowym i gospodarce jako całości powodują, że nie można postrzegać ich w podobny sposób jak postrzega się zwykle, niebankowe przedsiębiorstwa. To, co wyróżnia banki i powoduje, że tak istotne jest bezpieczeństwo ich funkcjonowania, to przede wszystkim:

- postrzeganie banków jako jednostek zaufania publicznego,
- przypisywanie im tak zwanej odpowiedzialności społecznej.

Pierwszy aspekt – traktowanie banków jako jednostek zaufania publicznego – sprowadza się do postrzegania banków jako elementu systemu bankowego, który pełni ważną funkcję w realizacji polityki pieniężnej banku centralnego. Bank centralny, decydując się na politykę „łatwego” lub „trudnego” pieniądza, poprzez stosowanie klasycznych, pośrednich lub – rzadziej – bezpośrednich instrumentów polityki pieniężnej¹, potrzebuje do jej skutecznej realizacji wsparcia obdarzonych zaufaniem społecznym banków komercyjnych. Zaufanie to jest tak ważne, ponieważ jego brak może się przełożyć na niechęć społeczeństwa (osób fizycznych i firm) do korzystania z usług banków komercyjnych, a tym samym ograniczyć ich możliwość realizacji polityki pieniężnej. Mechanizm ten działa następująco: osłabienie zaufania do jednego z banków oferujących swe usługi na rynku może przełożyć się na obniżenie zaufania społecznego do innych banków. To z kolei może implikować spadek liczby i wartości depozytów oraz lokat w całym systemie bankowym. Sytuacja taka może skutkować, zgodnie z prawem podaży, wzrostem ceny pieniądza, co powiększa koszty działalności banków komercyjnych, a w skrajnym przypadku może skutkować deficytem środków na udzielanie przez nie kredytów.

Takie zależności mogą więc doprowadzić do ograniczenia możliwości oddziaływania banku centralnego na mechanizm popytowo-podażowy pieniądza na rynku, co – jak wyjaśniono – może wpłynąć ujemnie na skuteczność polityki pieniężnej realizowanej przez bank centralny [Piechocka-Kałużna 2010, s. 118-127].

Z tego właśnie powodu bankructwo nawet jednego banku może mieć o wiele dalej idące skutki niż bankructwo „zwykłego” niebankowego przedsiębiorstwa. Bankructwo banków komercyjnych, w odróżnieniu od bankructw zwykłych przedsiębiorstw niebankowych, może przynieść niewyobrażalne, negatywne skutki nie tylko dla samego systemu bankowego, ale także dla gospodarki jako całości. Wynika to z faktu istnienia silnej zależności pomiędzy stabilnością systemu bankowego a zaufaniem do instytucji sektora bankowego. To swoiste sprzężenie zwrotne – stabilność systemu utrwala zaufanie, i odwrotnie: wzrost zaufania oddziałuje stabilizująco na funkcjonowanie instytucji bankowych [Nowakowski, Famulska (red.) 2008, s. 11].

¹ Więcej na temat bezpośrednich i pośrednich instrumentów polityki pieniężnej banku centralnego np. w [Wilson 1980, s. 3].

Banki komercyjne są więc jednostkami szczególnymi i niezwykle ważnymi dla gospodarki każdego indywidualnego państwa, a w dobie globalizacji także dla gospodarki ogólnoświatowej. Dlatego w polskiej i zagranicznej literaturze zwraca się coraz silniej uwagę na znaczenie drugiej wskazanej na wstępie kwestii, mianowicie – społecznej odpowiedzialności banków. Odpowiedzialność banków komercyjnych powinna być wyniesiona do rangi ogólnej zasady oraz wartości niematerialnej, która ma być realizowana przez konkretne, szczegółowe powinności dla rządzących bankami komercyjnymi. Także samo formułowanie zasady społecznej odpowiedzialności banków, jej wytyczanie i realizacja, powinny leżeć w sferze głównych zainteresowań zarządów banków. To właśnie im powinno zależeć na tym, aby zasada ta była przestrzegana w praktyce, ponieważ próby jej ominięcia mogą doprowadzić do przykrych dla zarządu banku konsekwencji wyciągniętych przez zawiedzionych interesariuszy [Korenik 2009, s. 138-140]. W literaturze [Szpringer 2009, s. 106] podkreśla się, że banki powinny być bezpieczne nie tylko w interesie klientów, ale też dla stabilności całej gospodarki.

3. Pojęcie i istota współczynnika wypłacalności

Jak wykazano w punkcie drugim niniejszego artykułu, zapewnienie stabilności funkcjonowania banków komercyjnych, ze względu na ich znaczenie dla bezpieczeństwa systemu bankowego i całej gospodarki, powinno być priorytetowe dla wszystkich interesariuszy. Ważną kwestią w zakresie monitorowania stopnia bezpieczeństwa działania banków jest kalkulacja i dokonywanie oceny adekwatności kapitałowej banków. Pomiar adekwatności kapitałowej wiąże się z określeniem, ile kapitału powinien posiadać bank, aby jego działalność była bezpieczna, przy czym nie wystarczy samo ustalenie jego minimalnej kwoty, gdyż poziom wymaganych kapitałów powinien być uzależniony także od skali podejmowanego ryzyka [Iwanicz-Drozdowska 2011, s. 2-3].

Za początki prac nad obowiązującym aktualnie współczynnikiem wypłacalności można uznać powstanie w 1974 roku Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego przy Banku Rozrachunków Międzynarodowych (BIS)², który w 1988 roku przedstawił po raz pierwszy metodykę szacowania współczynnika³. Od tego czasu podejmowano i nadal podejmuje się wprowadzanie szeregu modyfikacji w obliczaniu współczynnika. Wśród ważniejszych wymienić należy te, których dokonano w 1996 roku nowelizacją umowy kapitałowej⁴ w zakresie ujęcia, obok wyszczególnianego

² Jako impuls powstania Bazylejskiego Komitetu wskazuje się upadek niemieckiego banku Herstatt.

³ *International convergence of capital measurement and capital standards*, Basle Committee on Banking Supervision, July 1988.

⁴ Także tu, tak jak w roku 1974, impulsem do podjęcia działań było bankructwo banku, tym razem angielskiego – banku Barings.

już wcześniej ryzyka kredytowego, także ryzyka rynkowego⁵. Kolejną ważną zmianę wprowadzono w roku 1998, kiedy to do pomiaru wspomnianego ryzyka rynkowego dopuszczono możliwość stosowania, obok wcześniejszego podejścia standardowego, także tak zwanych modeli wewnętrznych – pozwalających na oszacowanie wartości zagrożonej (VaR), a które to modele muszą spełniać określone wymogi jakościowe i ilościowe i mogą być stosowane tylko za zgodą władz nadzorczych.

Wieloletnie doświadczenia banków komercyjnych funkcjonujących w krajach Europy Zachodniej wywarły wpływ na zmiany w metodologii adekwatności kapitałowej opracowanej przez Bazylejski Komitet ds. Nadzoru Bankowego [Gromek, Koleśnik 2002, s. 59]. Prawdziwy przełom w pracach nad zmianami uregulowań nastąpił w 1999 roku, kiedy to opublikowany został pierwszy dokument konsultacyjny Bazylejskiego Komitetu Nadzoru Bankowego⁶. Tak zaczął się proces zastępowania starych regulacji tak zwaną Nową Umową Kapitałową, zwaną często w skrócie NUK lub Bazylea II (Basel II). Zmiany w stosunku do „Starej Umowy Kapitałowej” (Bazylei I) miały wyeliminować z niej przede wszystkim niedoskonałość polegającą na niewystarczającym powiązaniu wymogów kapitałowych z rzeczywistym ryzykiem ekonomicznym, szczególnie w przypadku ekspozycji korporacyjnych, co mogło zachęcać banki do zastępowania bezpiecznych ekspozycji bardziej ryzykownymi w celu pozornego poprawienia rentowności. Takie postępowanie zyskało miano arbitrażu regulacyjnego i zostało napiętnowane jako obniżające prestiż i zaufanie do obowiązujących regulacji, ze względu na zagrożenie stabilności sektora bankowego. Bazylei I zarzucano także, że w ogóle pomija istotne źródła ryzyka w działalności bankowej. Podstawowe cele reformy obejmowały:

- promowanie bezpieczeństwa i stabilności systemu finansowego poprzez zwiększenie wrażliwości na ryzyko,
- stworzenie „totalnego” podejścia do ryzyka i ram dla jego kompleksowej analizy,
- zapewnienie równych warunków konkurencji.

Cele te miały być realizowane za pomocą trzech filarów:

I – regulacje minimalnych wymogów kapitałowych,

II – przegląd nadzorczy,

III – dyscyplina rynkowa [Dzieliński 2008, s. 9-13].

Końcowa wersja zmienionych uregulowań ukazała się w 2004⁷ roku, a w 2006⁸ opublikowano rozszerzoną wersję NUK. W Polsce przyjemność implementacji NUK podzielono między ustawodawcę i nadzorcę. Część regulacji zawarto w ustawie Prawo bankowe⁹, a resztę – w 2007 roku w uchwałach Komisji Nadzoru Banko-

⁵ *Amendment of the Capital Accord to incorporate market risks*, Basle Committee on Banking Supervision, January 1996.

⁶ *A New Capital Adequacy Framework*, Basle Committee on Banking Supervision, June 1999.

⁷ Committee on Banking Supervision, June 2004.

⁸ Committee on Banking Supervision, June 2006.

⁹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, DzU 2002, nr 72, poz. 665, z późn. zm.

wego oraz w 2010 roku w Uchwale KNF¹⁰, z której wynika obowiązujący aktualnie wzór współczynnika wypłacalności:

$$\text{współczynnik wypłacalności} = \frac{\text{fundusze własne} + \text{kapitał krótkoterminowy}}{\text{całkowity wymóg kapitałowy}} \times 12,5 \geq 8\%$$

Reasumując, należy stwierdzić, że mimo iż w literaturze zauważa się, że jakiegokolwiek regulacje kapitałowe zawsze budzą wiele kontrowersji, i nie wszyscy zgadzają się z tym, że w istocie właściwie spełniają one swoją funkcję, to współcześnie nie da się z nich zrezygnować, lecz należy skupić się na ich ulepszeniu [Marcinkowska 2009, s. 11]. Dlatego po krytyce Bazylei I przyszedł czas na krytykę Bazylei II [Kulczycki 2007, s. 15]. To powoduje, że zmiany wciąż następują, każda kolejna konfrontacja z praktyką gospodarczą powoduje konieczność dokonywania ciągłych zmian i ulepszeń¹¹.

4. Wartości współczynnika wypłacalności osiągnane przez banki komercyjne działające w Polsce

Jak wykazano w poprzednim punkcie, współczynnik wypłacalności banków komercyjnych jest miernikiem bezpieczeństwa ich funkcjonowania. Wysokość tego wskaźnika jest też, między innymi, ważną przesłanką w zakresie informacji o możliwości przeprowadzenia akcji kredytowej przez badany bank. Jak wskazano wcześniej, zgodnie z zaleceniami Bazylei II współczynnik wypłacalności nie powinien być niższy od 8%, ale jak wskazuje się w opracowaniach przygotowanych przez praktyków¹², KNF¹³, na czas kryzysu finansowego, naciska się na banki (np. oczekując niewypłacania dywidend z zysków za ubiegły rok), aby ten wskaźnik oscylował wokół poziomu 10%. Czy wybrane¹⁴ banki giełdowe działające w Polsce uwzględniły wspomniane zalecenia w dwóch poprzednich latach – uwidocznione zostało w tab. 1.

Do analizy przyjęto dziesięć banków giełdowych. Jak wynika z danych zamieszczonych w tab. 1, wszystkie banki posiadają współczynnik wypłacalności o wartości powyżej wymaganego 8%, ale nie we wszystkich zaobserwowano zalecane przez KNF 10%. Podkreślić jednak należy, że wspomnianej wartości 10% nie osiągały banki przede wszystkim w 2009 roku (BZ WBK 9,45% w I kwartale, ING BSK

¹⁰ Uchwała nr 76/2010 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka.

¹¹ Mowa tu o zmianach, które już nastąpiły – przejście z Bazylei I na Bazyleę II, oraz o zmianach, które wejdą w życie lada moment – Bazylei III.

¹² <http://www.finanse.egospodarka.pl/44058,Wzrosly-wspolczynniki-wypłacalności-bankow,1,48,1.html>.

¹³ Komisja Nadzoru Finansowego.

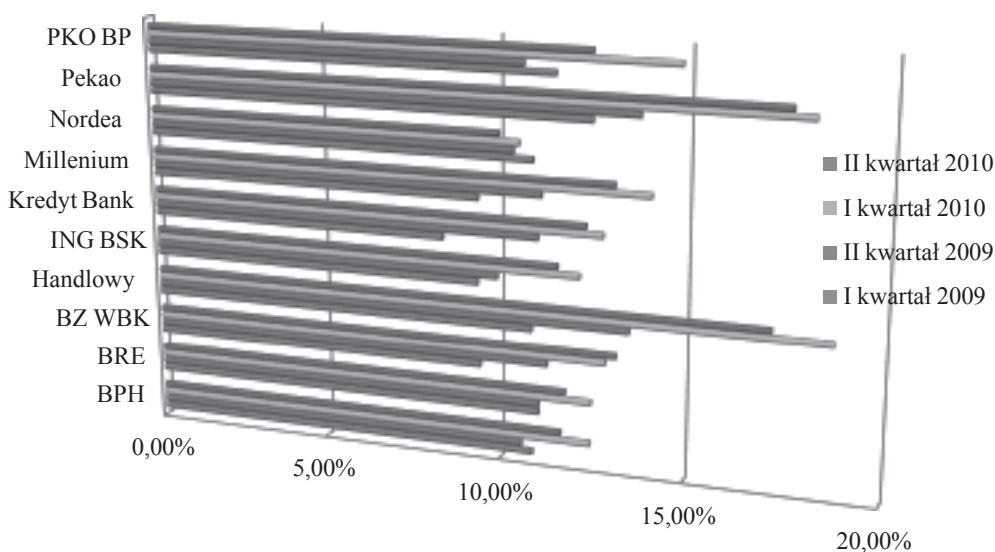
¹⁴ Biorąc pod uwagę ograniczenia edytorskie, autorka starała się uwzględnić chociaż dziesięć banków. Pierwszeństwo w wyborze do próby miały banki, których dane z roku na rok były porównywalne.

9,39% i 9,93%, odpowiednio w I i II kwartale, Millennium 9,41% w I kwartale i najniższy współczynnik z analizowanych banków – Kredyt Bank – 8,43%, ale tylko w I kwartale). W 2010 roku już praktycznie wszystkie analizowane banki miały współczynnik powyżej 10% (jedynym wyjątkiem była Nordea, ale różnica była znikoma, ponieważ wielkość współczynnika wynosiła 9,99%).

Tabela 1. Wartości współczynników wypłacalności wybranych banków giełdowych

Nazwa banku	I kwartał 2009	II kwartał 2009	I kwartał 2010	II kwartał 2010
BPH	10,91%	10,58%	12,48%	11,68%
BRE	11,08%	11,08%	12,50%	11,80%
BZ WBK	9,45%	11,31%	12,87%	13,16%
Handlowy	10,89%	13,50%	18,75%	17,18%
ING BSK	9,39%	9,93%	12,18%	11,59%
Kredyt Bank	8,43%	11,06%	12,80%	12,35%
Millennium	9,41%	11,16%	14,05%	13,10%
Nordea	10,93%	10,38%	10,53%	9,99%
Pekao	12,51%	13,75%	18,11%	17,56%
PKO BP	11,54%	10,68%	14,81%	12,51%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych publikowanych przez banki w Internecie.

Rys. 1. Wykres – zmiany w zakresie kształtowania się współczynnika wypłacalności wybranych banków

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych publikowanych przez banki w Internecie.

Ze względu na ograniczenia edytorskie zamieszczono tylko dane z dwóch ostatnich lat, trudno więc tu mówić o solidnej analizie trendów. Jednak sama analiza

zmian, które dokonały się w tym czasie w zakresie wysokości współczynnika wypłacalności, jest dość ciekawa, co przedstawione zostało na rys. 1.

Jak wynika z wykresu, niemal wszystkie banki mogły poszczycić się wzrostem współczynnika w 2009 roku w II kwartale w stosunku do I, natomiast w 2010 roku zarządzający bankami komercyjnymi uznali, że współczynnik wypłacalności jest wystarczający do zagwarantowania bezpieczeństwa, i podjęli bądź rozwinęli akcję kredytową w zarządzanych przez nich bankach, co skutkowało spadkiem współczynników wypłacalności, ale generalnie, jak już wspomniano, nie poniżej ich zalecanego przez KNF poziomu, czyli 10%.

Dodatkowo zauważyć można, że niewiele z analizowanych banków ma współczynniki wypłacalności dużo powyżej wymaganych 10% (jedynie Pekao i Handlowy mają powyżej 17%, reszta banków komercyjnych ma od ok. 11% do nieco powyżej 13%). To powoduje, że przy takich współczynnikach maleją możliwości udzielania kredytów. Zasadą jest bowiem, że banki posiadające wyższe współczynniki wypłacalności są bardziej skłonne do udzielania kredytów niż te, które balansują na granicy minimalnej wysokości współczynnika wypłacalności.

5. Ocena znaczenia wysokości współczynnika wypłacalności jako miernika bezpieczeństwa

Ambicją kadry zarządzającej bankami komercyjnymi jest możliwość zaprezentowania współczynnika wypłacalności na poziomie zapewniającym klientów oraz nadzór bankowy o stabilności i bezpieczeństwie kierowanych przez siebie instytucji. W warunkach polskich uważa się, że współczynnik wypłacalności w wysokości 11-12% zapewnia z jednej strony wystarczający poziom bezpieczeństwa, a z drugiej nie jest to poziom uniemożliwiający osiągnięcie oczekiwanej przez właścicieli stopy zwrotu z zainwestowanego kapitału¹⁵, co znalazło odzwierciedlenie w danych zaprezentowanych w punkcie czwartym niniejszego artykułu.

Współczynnik wypłacalności jest więc w tym kontekście miernikiem, który został zaakceptowany w wielu gospodarkach na świecie (umożliwiając dokonywanie porównań poziomych). Jednocześnie pozwala każdemu, bez konieczności wdawania się w niuanse związane z jego konstrukcją oraz zastosowanym algorytmem, na dokonanie szybkiej, pobieżnej oceny bezpieczeństwa. Jednak z punktu widzenia nadzoru oraz kadry zarządzającej owe niuanse mają już znaczenie – i to zasadnicze. Jak bowiem można wyjaśnić fakt, że mając współczynnik wypłacalności na pozio-

¹⁵ Zob. wypowiedzi bankowców: M. Kołakowskiej (prezes Zarządu ING Banku Śląskiego SA, za: <http://banki.onet.pl/2262889,wiadomosci.html> z 7.04.2011), B. Kotta (prezesa Zarządu Millennium Banku SA, za: <http://www.wirtualnemedi.pl/artykul/bank-millennium-chce-miec-wspolczynnik-wypalalnosci-na-poziomie-11-w-2012-r#> z 6.11.2009), Z. Jagiełły (prezesa Zarządu PKO BP SA, za: <http://finanse.wp.pl/kat,7071,title,PKO-BP-chce-obnizyc-wskaznik-wypalalnosci-do-11-12-proc,wid,12451787,wiadomosc.html> z 7.07.2011).

mie powyżej minimum uznanego przez nadzorców na całym świecie, na przykład, o czym było bardzo głośno, bank Northern Rock popadł w olbrzymie tarapaty. Trzeba sobie bowiem zdawać sprawę, że zanim sytuacja ekonomiczno-finansowa tego banku była krytyczna, a także po tym jak wystąpił *bailout*, poziom współczynnika wypłacalności (który w raporcie finansowym widnieje w wierszu oznaczonym nazwą *TotalRegulatory Capital Ratio*) był na zadowalającym poziomie, co prezentuje tab. 2.

Tabela 2. Poziom współczynnika wypłacalności banku Northern Rock

Poziom współczynnika wypłacalności banku Northern Rock plc. wg stanu na 31 grudnia				
Rok	2008	2007	2006	2005
Poziom współczynnika wypłacalności	10,80	14,40	11,60	12,30

Źródło: opracowanie własne na podstawie kalkulacji danych ze sprawozdań finansowych banków zamieszczonych w Internecie.

Należy zatem zadać sobie pytania, czym więc jest owa wypłacalność oraz jak wpływa na poziom płynności finansowej. Odpowiadając na pytanie pierwsze, można odwołać się do koncepcji, zgodnie z którą wskazuje się różne wymiary niewypłacalności [Llewellyn 2008, s. 7]:

- niewypłacalność prawna, która występuje wówczas, gdy aktywa bieżące banku (wyceniane wartością księgową) mają wartość mniejszą od kwoty zobowiązań,
- niewypłacalność przymuszona, która występuje wówczas, gdy bank jest wypłacalny, biorąc pod uwagę uwarunkowania prawne (wskazane we wcześniejszym punkcie), jednak ze względu na brak możliwości sfinansowania swoich operacji zmuszony jest do zbycia (zlikwidowania) aktywów po wartości niższej od nominalnej (*fire-sale*), co w konsekwencji może doprowadzić do niewypłacalności prawnej,
- niewypłacalność biznesowa charakteryzująca się tym, że bank jest prawnie wypłacalny, jednak bieżący koszt finansowania przewyższa średnią stopę zwrotu z aktywów, co w efekcie doprowadzi do niewypłacalności ze względu na naruszenie kapitału własnego banku.

Mając wiedzę na temat wielowymiarowości pojęcia niewypłacalności, należy rozbudować system weryfikowania kondycji finansowej banków, tak aby przyjęte mierniki, bądź jeden miernik syntetyczny, uwzględniały wszystkie wspomniane aspekty. Trzeba również odnieść się do problemu zapewnienia odpowiedniego poziomu płynności finansowej, ponieważ w ekstremalnie krótkim okresie zapewnienie odpowiedniej adekwatności kapitałowej (przynajmniej definiowanej według dotychczasowych kanonów) nie gwarantuje rozwiązania problemów związanych z materializacją ryzyka płynności finansowej. Dlatego pojawienie się Bazylei III¹⁶

¹⁶ *A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*, Bank for International Settlements, Basel, December 2010, *International framework for liquidity risk measurement*,

jako remedium na niedoskonałości wynikające ze zbyt szczątkowego i wycinkowego traktowania zagadnienia stabilności finansowej banków jawi się jako zwiastun nowej jakości. Dzięki pojawieniu się dopełnienia do wymaganej nadal adekwatności kapitałowej (reprezentowanej za pośrednictwem odpowiednio zbudowanego współczynnika wypłacalności – a głównie jego licznika w postaci funduszy własnych), którym będzie zmuszenie zarządzających bankami do położenia większego nacisku na aspekty związane z zarządzaniem płynnością finansową, jest na pewno obiecujące. W Bazylei III wprowadzono zatem minimalne wymogi związane z płynnością finansową, z których:

- pierwszy ma na celu promowanie krótkoterminowej „żywołności” banków poprzez wymóg utrzymywania wysokiej jakości płynnych aktywów pozwalających na „przetrwanie” przynajmniej miesięcznego okresu skrajnie niekorzystnych warunków,
- drugi ma na celu promowanie wydłużenia „żywołności” przez okres dłuższy niż jeden miesiąc poprzez zachęcanie banków do finansowania swojej działalności na bazie źródeł charakteryzujących się większą stabilnością.

Pierwszy z minimalnych wymogów mierzony będzie wskaźnikiem pokrycia płynności (*liquidity coverage ratio* – zwany dalej LCR), który będzie obowiązywał banki działające w skali międzynarodowej, począwszy od 1 stycznia 2015 roku, drugi zaś mierzony będzie wskaźnikiem stabilnych funduszy netto (*net stable funding ratio* – zwany dalej NSFR), który będzie wymagany od 1 stycznia 2018 roku. Zgodnie z regulacjami Bazylei III LCR ma być na poziomie przynajmniej 100%, a wskaźnik NSFR powinien przekraczać 100%.

Biorąc pod uwagę zarówno ryzyko płynności finansowej, jak i wymogi dotyczące koniecznych kapitałów stanowiących bufor dla strat wynikających z ponoszonego ryzyka działalności bankowej, nowo wprowadzane regulacje mogą stać się regulacjami zapewniającymi, przynajmniej na pewien czas, większą stabilizację kondycji instytucji finansowych (por. [Kałużny 2011]).

Podsumowując, można stwierdzić, że zdając sobie sprawę ze znaczenia współczynnika wypłacalności jako syntetycznego miernika kondycji w zakresie adekwatności kapitałowej oraz bezpieczeństwa finansowego banku, należy poszerzyć horyzonty, odwołując się również do mierników akcentujących znaczenie zapewnienia płynności finansowej dla kontynuacji działalności banku. Pomocne w ocenie prawidłowości zastosowania nowego zestawu mierników bezpieczeństwa banków będzie także objęcie testami warunków skrajnych (tzw. *stress test*) coraz większej liczby instytucji, tak aby w przyszłości dojść do stanu, w którym cała populacja banków, dzięki zaaplikowaniu w wirtualnym środowisku warunków skrajnie uniemożliwiających pozyskiwanie funduszy przy jednoczesnym pojawieniu się konieczności wypłat na masową skalę, została oceniona pod kątem możliwości zapewnienia bezpieczeństwa funkcjonowania. Przyczynić się może również do poprawienia wize-

runku banków, tak mocno nadwerżonego przez największy (jak dotychczas) kryzys XXI wieku.

Literatura

- Dzieliński M., *Wpływ nowych regulacji kapitałowych na konkurencyjność polskich banków*, Materiały i Studia, zeszyt 229, NBP, Warszawa 2008.
- Gromek T., Kolesnik J., *Instytucjonalne uwarunkowania koordynacji nadzoru bankowego – wdrażanie nowej Umowy kapitałowej na szczęblu Wspólnoty*, Wspólnoty Europejskie 2002, nr 2.
<http://www.finance.egospodarka.pl/44058,Wzrosly-wspolczynnik-wyplacalnosci-bankow,1,48,1.html>.
- <http://www.wirtualnemedi.pl/artykul/bank-millennium-chce-miec-wspolczynnik-wyplacalnosci-na-poziomie-11-w-2012-r# z 6.11.2009>.
- <http://finanse.wp.pl/kat,7071,title,PKO-BP-chce-obnizyc-wskaznik-wyplacalnosci-do-11-12-proc,wid,12451787,wiadomosc.html z 7.07.2011>.
- International convergence of capital measurement and capital standards*, Basle Committee on Banking Supervision, July 1988, January 1996, *Amendment of the Capital Accord to incorporate market risks*, Basle Committee on Banking Supervision, June 1999, *A New Capital Adequacy Framework*, Basle Committee on Banking Supervision, June 1999, June 2004, June 2006; *Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*, Bank for International Settlements, Basel, December 2010, *International framework for liquidity risk measurement, standards and monitoring*, Bank for International Settlements, Basel, December 2010.
- Iwanicz-Drozdowska M., *Ewolucja w zakresie adekwatności kapitałowej banków*, <http://www.nbpportal.pl/pl/commonPages/ShowFileDescription?pageId=11501&fileId=5621>, 31.03.2011.
- Kałużna R., *Wpływ regulacji Bazylei III na banki w Polsce*, Wrocław 2011 (w druku).
- Korenik D., *Odpowiedzialność banku komercyjnego, próba syntezy*, Difin, Warszawa 2009.
- Kulczycki W., *Nowa (nieudana) Umowa Kapitałowa*, „Parkiet” 2007, nr 23.
- Llewellyn D.T., *The Northern Rock crisis: A multi-dimensional problem waiting to happen*, *Northern Rock Case Study*, „Journal of Financial Regulation and Compliance” 2008, vol. 16.
- Marcinkowska M., *Standardy Kapitałowe banków, Bazylejska Nowa Umowa Kapitałowa w polskich regulacjach nadzorczych*, Regan Press, Gdańsk 2009.
- Nowakowski J., Famulska T. (red.), *Stabilność i bezpieczeństwo systemu bankowego*, Difin, Warszawa 2008.
- Piechocka-Kałużna A., *Rachunkowość banków komercyjnych jako gwarant bezpieczeństwa systemu bankowego w Polsce*, [w:] *Perspektywy rozwoju analizy i rewizji finansowej w teorii i praktyce*, t. 2, red. B. Micherda, Studia i Prace Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2010.
- Szpringer W., *Spoleczna odpowiedzialność banków*, WoltersKluwer Business, Warszawa 2009.
- Uchwała nr 76/2010 Komisji Nadzoru Finansowego z dnia 10 marca 2010 r. w sprawie zakresu i szczegółowych zasad wyznaczania wymogów kapitałowych z tytułu poszczególnych rodzajów ryzyka.
- Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. Prawo bankowe, DzU 2002, nr 72, poz. 665, z późn. zm.
- Wilson J.S.G., *Fashions in Central Banking*, Societe Universitaire Europeenne de Recherches Financieres, 1980.

THE ROLE OF INSOLVENCY RATIO IN ASSESSING SAFETY AND ABILITY FOR CONTINUANCE OF COMMERCIAL BANKS

Summary: In the paper the author emphasizes the role of insolvency ratio in Polish banking sector. There is the background and algorithm of the insolvency ratio. The article contains a review of insolvency ratio level for certain banks and monitors other indicators, especially based on liquidity level.

Keywords: insolvency ratio, accounting, bank accounting.